

גיליון מס' 510 פרשת ויקה"פ

תשפ"ג שנה אחת עשרה

הציבור נקרא להמשיך ולהתפלל לרפואת רבי משה הלל בן מינדל בתושח"י

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

מדור חדש: "בעלי אסופות" פ

חזק חזק ונתחזק

כתב הרמ"א (א"ח סימן קל"ט ס"א) נהגו לומר למסיים לקרות התורה בכל פעם חזק, ורבנו זצ"ל נהג כשהיה מסיים חומש בקריאת שמות שנעמד בפסוק האחרון ואח"כ אומר חזק חזק ונתחזק, וכן עשה בשני הפעמים של קריאת מקרא, ולא נהג כן כשסיים את התרגום, וכן נהג לעמוד בסוף כל חומש באמירת התיקון בליל שבועות. (גליון דברי שי"ח גליון ר"ב ועי' שם שאר המקומות שהיה רבנו זצ"ל עומד).

ונשאל רבינו זצ"ל מה הטעם שאומרים חזק חזק ונתחזק בסיום קריאת חומש שלם, והשיב שמברכין העולה שזכה לסיים, (רבי אליעזר קרביץ שליט"א בקו' עזרת אליעזר ש"ת עמוד מ"ז). וכ"כ כשנשאל מהו המקור של אמירת חזק חזק ונתחזק שאומרים בקריאת התורה בסוף החומשים, והשיב, מנהג ישראל לברך העולה (תשובה לרבי אהרן גרנדש שליט"א בעל מח"ס תשובות הגר"ח ח"א סי' ר"ב). וגם בשמ"ת אפשר לומר (שם סי' ר"ב).

וכתב רבנו זצ"ל שהמנהג לעמוד בעת אמירת חזק, (תשובה לרבי אברהם חיים שצ"ל בעל מח"ס זולה ומשקה ענינים שונים עמוד תר"ב). ואמר רבנו זצ"ל שעליית חזק היא סגולה להעולה שמברכין אותו הציבור, והיה מקום לקרוא לחתן לעליית חזק במקום למפטיר מטעם זה, אבל אין לשנות מהמנהג שחתן לפני חתונתו עולה לתורה למפטיר, ונשאל מה הטעם באמת שנהגו ליתן לחתן מפטיר בדוקא, וענה בבדיחותא משום שיש חתנים שא"ל ליתן להם אלא מפטיר שהם עדיין קטנים (ממחנתו רבי משה שמעון גרליץ שליט"א בקו' תא שמע ח"מ סי' קכ"ה).

ואמרו לפני רבנו ששמעו בשם א' מהגאונים מתלמידי החזו"א שמתן החזו"א היה הרבה פעמים מיעץ לחולה כסגולה לעלות לחזק וכן היה אומר הרבה פעמים למי שעומד לנסוע לחו"ל שיעלה לחזק, ואמר רבנו זצ"ל אני לא שמעתי מזה, אבל הוא דבר ידוע דעליית חזק היא סגולה להעולה, (שם).

ואמר רבנו זצ"ל ולהמבואר ברמ"א שאמירת חזק הוא ברכה שאומרים הציבור לעולה חזק חזק, א"כ ע"פ דין אסור להעולה עצמו לומר חזק ביחד עם הציבור מכיון שזה הפסק בין הקריאה להברכה, וכן מובא בב"י (ס"ו קל"ט) בשם האורחות חיים שכשמיים אומרים לו חזק ואמץ, ומכאן יצא המנהג לומר למסיים לקרות בתורה בכל פעם חזק. הרי שרק לעולה אומרים כן.

וכן הביא בקיצור דיני ומנהגי הו"ר וש"ת (להר"ר ספטימוס שליט"א פ"ב סל"ט) מקצות השלחן (סי' פ"ד סק"ב) בבדה"ש בשם כרם שלמה ושלחן הקריאה דמבואר בקדמונים דאמירת חזק היא אל העולה שמברכים אותו ולא שייך שיאמר לעצמו, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סוס"י ר"ב) ושו"ת דברי יציב (ח"א סי' ק"ל) וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ג סי' כ"ח). ועי' גם בספר קיצור הלכות מועדים מהגר"ש דבילצקי (על סוכות עמוד רס"ח) שטוב שהעולה לתורה לא יאמר בעצמו מטעם הפסק לפני הברכה, וכ"כ בלוח ארץ ישראל בפרשת ויחי, ובלוח דבר יום ביומו (שמחת תורה) כתב שאין העולה אומר ושב ואל תעשה. ועי' בזה בס' הקריאה בתורה והלכותיה (פרק ס"ג סעיף ל').

ובלוח הלכות והמנהגים (שמחת תורה) מובא מהגרא"י זלזניק זצ"ל שהעיד על הגר"ד בעניניו זצ"ל שאמר חזק בשעה שעלה לתורה, ועי' בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' כ"ב וח"ח סי' י"ח) שאין לגעור במי שאומר דבדיעבד אינו הפסק ע"ש, וכן בס' ארחות רבנו (ח"ב עמוד שי"ג ובמהדו"ח ח"ג ש"ת עמוד ק"ח אות י"ח) שכשעלה אביו מן הקה"ל זצ"ל לחתן תורה היה אומר חזק כשמסיים את התורה לפני שמברך את הברכה האחרונה על התורה, וכן בהוספות שבסוף שו"ע הגר"ז (עמוד תשכ"ו) מביא מנהג שגם העולה אומר, ואולי אומר זה העולה לבעל קורא שהוא האומר בקול רם, גם ונתחזק קאי גם על המסיים שעונה כנגד המברכים, ולמעשה גם רבנו זצ"ל אמר חזק כשסיים שמות אף שאומר זה לעצמו, וכנראה דרך בקריה"ת חשש משום הפסק לטעם הארחות חיים שאינו אלא ברכה מהציבור להעולה, וכ"כ רבנו בתשובה בס' מחשבת עם (סי' כ"ג) על השאלה אם לומר בסיום קריאה בחומש חזק דבקריאה בחומש שאומר חזק לא שייך הפסק, ועי' בשלמי תודה (סוכות עמוד תתקפ"ב) שהביא כמה טעמים מהראשונים לאמירת חזק.

ומשמר הנכנס מברך למשמר היוצא חזק חזק ונתחזק

הנה תמו חלפו יב"ח מעת סילוקו של רבינו זצ"ל לשמי מרום, וכבר אחז"ל בברכות (נ"ח ב) גזירה על המת שישתכח מן הלב אחר יב"ח, וכבר בזמן חז"ל מצינו בגמ' (קידושין י"ג א) כי נח נפשיה דרב אסי עיילו רבנן לנקוטינהו לשמעתיה, ופירש"י רש"י (ד"ה לנקוטינהו לשמעתיה) שנתקבצו לבהמ"ד ואמרו כל ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חביריו כדי לצרפם שלא ישתכחו, הרי שכבר בזמן חז"ל נאספו התלמידים ללקט שמועות רבם אחר פטירתו.

ואחז"ל בבמדב"ר (פי"ד סי' ד) עה"פ בקהלת (פ"ב י"א) דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים, בשעה שד"ת יוצאין מפי בעליהן כתקנן הם ערבים לשומעיהם, בעלי אסופות אימתי הם נטועים ד"ת באדם הזה בזמן שבעליהן נאספים מהן, כל זמן שרבו קיים הוא היה מפליג לומר כל זמן שנצרך הרי רבי לפני ואני שואלו מת רבו הרי יגע ביום ובלילה לקיים תלמודו, יודע הוא שאין לו למי לשאול, הוי אימתי הן נטועין באדם הזה בזמן שבעליהן נאספים מהן.

וכבר ראינו בתוך השנה כמה הלכות עמומות שהסתפקו בבית רבנו ובין גדולי התלמידים הקרובים מה היה דעתו וכיצד נהג, בפרט בדברים הבאים לפרקים, ומה היה משנה ראשונה ומה משנה אחרונה, ומה ביאר בטעמו, וככל שחולף הזמן גובר השכחה, ע"כ נפנה בזה בקריאה של חיבה לכל תלמידי ומקרובי רבינו זצ"ל וכל מי שזכה לשאול מרבנו בדבר הלכה או הנהגה, שיברר הדברים לאמיתן ויכתוב אצלו הדברים למשמרת שלא נאבד ח"ו מרגליות יקרות.

ורבנו זצ"ל היה מזהיר על זה, ואמר שכבר זרזו על ד"ז בטל ילדותו, ראש הישיבה בלומז'ה הגאון רבי יחיאל מרדכי גורדון זצ"ל, שיראה לרשום כל דבר ששומע מרבו הגדול דודו מרנא החזון איש זיע"א, ולא יהיה ח"ו מאבד מה שנותנים לו (עי' בס' דרך שיחה פ' ואתחנן (עמוד תצ"ז) הגר"מ גורדון זצ"ל הגיע מחו"ל בשנה האחרונה בהיותי שם את שיעוריו אהבו לשמוע הוא אמר טוב ופ"א אמר לי הרי אתה מסתובב אצל החזו"א תכתוב כל עובדה והלכה כי אם לא כן אח"כ תתחרט על זה לא שמעתי בקולו כי כשהיה החזו"א חי לא היתה ל"כ הרגשה בנחיצות הכתיבה ואכן אני מתחרט ע"ז). ולמעשה אמר רבנו זצ"ל שבחיי מרן החזו"א היה ההרגשה שהחזו"א יחיה אתנו לעולם וכל הדבר הקשה יביאו אל משה, וכשהסתלק בפתע פתאום, ראה כמה מוכרח לכתוב ולברר שמועות רבו, ומאז ועד פטירתו כתב עלי ספר כל שמועה שנזכר מרבו או ששמע מאחרים וניקב בשם 'קונטרס הזכרונות', ואביו הגדול סבר שיש להדפיסו, ורצה שידפיס בשנת האב"ל על אמו הרבנית ע"ה, אבל לגודל יראת ההוראה שהיה לרבנו זצ"ל ומחשש שמא לא כיוון השמועה כראוי לא נתן בחייו להדפיס הדברים, והדפיס רק מה ששמע מאמו הרבנית ע"ה בשם מרן החזו"א זצ"ל, ומ"מ לעצמו ניפה הדברים בכמה נפות וציין ציצים ופרחים, ועשה העתק לבניו וחתניו וכמה ממקורביו, ואמר ליתנו בבית גנזים, שלא יבא ליד כל אדם, ומידי פעם שהיה נשאל ממה שכתב שם היה מביא ממה שרשום אצלו.

וכעת אנו יתמי דיתמי באים ללקט נפזרים ללקט שמועות רבנו זי"ע ולברר עלי גליון משמועותיו, ואמרו במסכת יבמות (צ"א א) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר, ונקוה ונייחל לס"ד מן השמים, וכל אשר בכחך עשה, ולפני הקב"ה אפיל תחינה שלא יצא ח"ו מכשול מתחת ידינו ושנזכה לברר השמועה כראוי.

מאת המתאבק באבק רגלי רבנו ותלמידיהו

שמעון בהגר"מ זצ"ל ויסברג

הצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מזדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

הגאון רבי שמואל גריינמן (י"ג אדר א' תשי"ז) מרן הגר"מ פיינשטיין בעל אגרות משה (י"ג אדר ב' תשמ"ו)

הגאון רבי מאיר קרליץ (ט"ו אדר תש"ו) הגר"י שפירא זצ"ל מראשי כולל חזון איש (חזה"מ פסח)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

שבועיים לפטירת הגאון רבי זאב אלעזר וולף זצ"ל (נלב"ט ט' אדר תשפ"ג)

צועדת לאורם של מרנן ורבנן אין מקומה בסמינר. כך גם הודיע ברורות לכל אנשי הצוות החינוכי. צעד זה עלה ביוקר רב כאשר ניסו להכפיש את שמו, אך סוף האמת נלצח, וב"ה הוא לא הפסיד מכך.

להתחמק מעזרה

רבי זאב קבע את תפילתו בשנים האחרונות בבית הכנסת 'לדרמן' במנין וותיקין עם רבינו, ולא אחת היה רבי זאב נועץ ברבינו בהכוונת הסמינר, ובדרך כלל לא גילה לאיש על כך, אך את המעט שידוע לנו נביא כאן.

(טבת תשנ"ט) רבי זאב שאל את רבינו, שישנה אגודה שמסייעת לנזקקים ומבקשים מההנהלה שתעודד את הבנות לסייע להם בהתרמת כסף עבור האגודה, וטענתם היא שיש להם פעילות רבה בבני ברק, דא עקא שמנהלי האגודה אינם ישרים (ומסתמא מרוויחים הרבה לעצמם), ושאל אם לשתף איתם פעולה.

ונענה: מה שהם מסייעים הרבה לתושבי בני ברק אין זה מספיק טענה, ומכיון שהם לא מספיק הגונים יש להתחמק מהם, אבל אין צריך לומר להם האמת (מדוע אין רוצים לעזור להם).

רבי זאב זצ"ל ובנו להבחל"ח רבי שלמה אצל רבינו זי"ע

בלי התערבות ברישום

שמו הטוב של הסמינר בניהולו של רבי זאב וולף עשה לו כנפים, וציבור בני התורה ביקש להירשם דווקא לסמינר זה, אף שבמשך השנים נפתחו עוד מוסדות חשובים, מכל מקום הרבה ביכרו ללמוד דווקא שם, והביקוש עלה על ההיצע, בכל שנה נאלצה הנהלת הסמינר להשיב פני רבים ריקם מחוסר מקום.

וכמעט כל שנה היו באים אנשים לרבינו בעונת הרישום לבקש את ברכתו שיתקבלו לסמינר, והרבה אף ביקשו שיאות להמליץ עליהם טוב בפני הרב המנהל, אך בדרך כלל תשובתו היתה "אם ישאלו אותי אמליץ טוב, והוא מצידו - מסיבות שונות- לא רצה ללכת אליי". אך היה יוצא מן הכלל, כמו העובדא הבאה.

אשת חבר הרבנית ע"ה לעומתו, בליבה הרחום היתה פונה מידי שנה להנהלת הסמינר וממליצה טוב עבור משפחות יקרות שביקשו ממנה שתבקש עבורם להתקבל לסמינר, את חלקם כלל לא הכירה מקרוב אבל לא היתה מסוגלת לעמוד מנגד...

לבקש עבור שני בנות שיתקבלו

פעם ביקש רבינו ממקורבו הג"ר אלי' מן שידבר עם המנהל ר' זאב וולף בעד בת אחת שלא התקבלה לסמינר, ואחרי כן ניגשה הרבנית לרב מן וביקשה שגם הוא ימליץ טוב על בת אחרת שלא התקבלה לשם, אמר לו רבינו: לא מבקשים על שני דברים, שכך מצינו בגמרא גיטין נ"ו ב' במעשה עם רבי יוחנן בן זכאי "והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד".

ושאל ר' אלי' מדוע רבינו לא ציין את הגמרא בתענית ח' ב' שאין מבקשין בתענית על שני דברים. וענהו: שם זה לענין תפלה.

רבי יוסף אברהם וולף זצ"ל

לפני למעלה מיובל שנים כאשר נוסד בבני ברק הסמינר הראשון של 'בית יעקב', נתמנה הגאון רבי יוסף אברהם וולף זצ"ל כמנהל, הוא הגבר זכה להיות שליח ההשגחה העליונה להעמיד על תילה את חינוך בית יעקב בעיר בני ברק בדור האחרון, וממנו למדו גם כאן שאר מוסדות בית יעקב לבנות בשאר חלקי הארץ. בכל ימיו הרגיש כשליח של מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א ועל פיהם עשה כל דבר. היה יוצא ובא בחדרו של מרן בעל הקהילות יעקב 'הסטייפלר' זי"ע, ולא אז כמלא הנימה מכל מה שהורהו. גם בהמשך היה כפוף לגדולי ישראל, וכמוהו נהג גם בנו רבי זאב זצ"ל ממשיך דרכו בניהול הסמינר עשרות בשנים.

רבי צבי בנימין וולף זצ"ל

אחיו הצעיר של רבי יוסף אברהם, הגאון רבי צבי וולף זצ"ל, היה גם הוא אישיות חינוכית רבת מעלות, ושימש רוב שנותיו לצד אחיו בסמינר, כשהוא מוסר בפני התלמידות שיעורים בהלכה ובהשקפה, ומאיר את הדרך לפנייהם בתהפוכות החיים. רבי צבי התגורר ברחוב רשב"ם, וקבע את תפילתו בבית הכנסת 'לדרמן'.

ספר 'נביאים ראשונים לאור המסורה'

חלק נכבד מחייו השקיע ר' צבי בביאורי מקראות הנביאים כדי לפרשם על פי יסודות השקפה נאמנים מבלי להזדקק חלילה למפרשים שאינם יראי השם, בחייו זכה להוציא לאור על: יהושע, שופטים, שמואל, מלכים I. בספריו הוא מביא עשרות עשרות פעמים שמועות ודברי תורה ששמע מרבינו ומה שהעתיק מספריו למכסה עתיק, שיח השדה וקרית מלך וטעמא דקרא. מקוצר המקום איננו מאריכים בקשר ההדוק שהיה לרבינו עמו.

רבי זאב אלעזר וולף

אחרי פטירת רבי יוסף אברהם נתמנה בנו רבי זאב אלעזר למנהל הסמינר תחתיו, והוא אכן ניהל אותו ביד רמה למעלה מארבעים שנה, כשהוא נושא את מסורת אבותיו בגאון, ושומר על גחלת השקפת בית יעקב הברורה שלא תדעך.

בימיו ידעה הנהלת הסמינר התפתחות רבה, כאשר מספר התלמידות הכפיל והשליש את עצמו, והוא הרחיב את מקום אהלו. אך הקפיד שלא לשנות בכהוא זה את השקפת עולם הסמינר. בשנת תשע"ד כאשר אנשים משולי המחנה קראו תיגר על הנהגת גדולי ישראל זצ"ל, רבי זאב ז"ל לא חת מפני איש והודיע לתלמידות כי מי שאינה

1. סיפר חתן רבינו הגר"ש שטינמן שליט"א: בעת שעסק רבי צבי בכתיבת חיבורו על שמואל, שוחח איתי בכאב על כך שיש מפרשים את הפסוק שנאמר על שאול כאשר החל למלוך (שמואל א' י"ט כ"ד) ויתנבא גם הוא לפני שמואל ויפול ערום כל היום ההוא וגו', ופירש"י, בשם תרגום ויפול ערום - ונפל ברשן, ובשם רבי מנחם ששמע מפי ערבי אחד, 'ברשן', בלשון ערבי 'משוגע' עכ"ל. והתאונן ר' צבי כי יש טועים לפרש כפשוטו שח"ו שאול נשתגע, ובודאי אין הכוונה כן (ובספרו על שמואל שם, מפרט רבי צבי וכתב: הלשון של דרגת הקדושה הגבוהה ביותר והלשון של שגוען הם קרובות ביותר, וכשם שכאן ברור שמה שהעריבם קוראים ברשן - משוגע, הוא לאמיתו של דבר הדרגה הגבוהה של קדושה, וזה גם הכוונה בדברי רש"י בשמואל פרק י"ח פסוק י', עיי"ש, ובספרו על מלכים ב' ט' י"א בדברי הרד"ק שהיו קוראים לנביא משוגע).